

ALS DE BERGEN HUILEN
Gerda Van Erkel
Davidsfonds/Infodok
(door Magda Vanopdenbosch)

OVER DE MAKER

Gerda Van Erkel (°1954, Wilrijk) volgt na een studie Secretariaat Moderne Talen een opleiding Gestalttherapie, die haar Young Adult-romans opvallend tekenen.

Aanvankelijk schrijft ze verhalen en sprookjes, ze haalt een eerste prijs met 'Blauwlietje en de wervelwind'.

Voor haar eerste jeugdroman 'Tussen 2 oevers', een historisch werk over de Tachtigjarige Oorlog, ontvangt ze in 1986 de prijs voor de letteren van de provincie Antwerpen. Haar boek 'Huilen naar de maan' is één van de KJV-topfavorieten en wint een prijs in 2004.

1. VERHAAL

In het kort

Psychologische roman die verhaalt over de groeiende vriendschap tussen Sune, een licht autistische jongen, en Borr, een jongen uit Stockholm. Het verhaal speelt in het noorden van Zweden waar Borr en zijn moeder op campingvakantie zijn.

Sune voelt zich bedreigd door de mensen van de camping, door de Pojkarna en door zijn zus Ida die het huishouden probeert te beredderen na de dood van hun moeder. Hij voelt zich alleen veilig in de natuur waar hij gesprekken voert met een woerd en een uiterst geheim toevluchtsoord heeft: een grot achter een waterval, hoog in de bergen. Sune neemt Borr, als blijk van zijn vertrouwen, mee naar de grot; wanneer Borr, ondanks zijn bloedverbond met Sune, een meisje meeneemt naar de grot voelt Sune zich verraden: zijn wereld stort ineen... Hij gaat naar de plaats waar de beren komen eten want "hij wil liggen en slapen. Als een steen naar de bodem zinken en niet meer wakker worden." (p.232).

Wat voorafging

Gerda Van Erkel situeert dit boek in Scandinavië. Als kind was zij al gefascineerd door het Hoge Noorden. De huisbibliotheek bevatte veel werken van Zweedse en Noorse auteurs, romans over duistere familiesaga's en drama's waarin trollen en een heel scala aan sprookjesfiguren voorkomen en waarin dikwijls de natuur als personage fungeert: de lange winters, gevolgd door de openspringende lente met zijn bruisende rivieren en korte hevige zomers.

Voornaamste personages

- **Sune**: licht autistische jongen, woont samen met zijn vader en zijn zus Ida. Sunes moeder overleed tijdens zijn geboorte. De thuissituatie is stroef; verdriet en ergernis wegen immers door.
- **Lasse**: de man die boten verhuurt en een cafetaria runt. Sune helpt daar wat om geld te verdienen, want dan kan hij trouwen...
- **Saïmi**: meisje dat werkt in de supermarkt, helpt Sune met zijn boodschappen, bezorgt hem boeken uit de bibliotheek. Sune heeft een oogje op Saïmi, Saïmi heeft echter een vriend waarmee ze trouwt.
- **Pojkarna**: jongens uit de omgeving die Sune pesten. Pojkarna is Zweeds voor "de jongens", het is ook de naam van een Zweeds eiland in de buurt van Norrland.
- **Borr**: jongen uit Stockholm, verblijft samen met zijn moeder op een camping in Norrland, bij Kiruna, gelegen in het noordelijkste landsdeel van Zweden. Zijn ouders zijn pas gescheiden, zijn vader heeft een nieuwe vriendin. Zijn moeder lijdt hier erg onder. Ook Borrs relatie met Helga liep stuk.

Structuur

Het verhaal is één lange flash-back: in een politieverhoor vertelt Borr zijn verhaal aan “tikagent” en “Snorremans”. De flash-back wordt dikwijls onderbroken door stukjes in het nu. Daar valt een sterk wisselend perspectief op: de ik-persoon is Borr, de figuur van Sune is de auctoriële verteller als “de jongen”. Soms wordt het verhaal verteld vanuit het perspectief van Sunes vader.

De overgang tussen de verschillende vertellers is niet duidelijk, wat vooral in het begin moeilijkheden bij het lezen geeft. Een voorbeeld uit de tekst: “Eindelijk lukt het hem (Sune). Hij trekt de bakfiets uit het rek, sukkelde op het zadel en trapt weg.” Volgende alinea: Ik kan niet zeggen dat ik het niet wist. (zegt Borr) Tikagent kijkt me aan en wacht met zijn vingers op het toetsenbord.” (p.44).

Tips voor gesprek:

- Vonden de jongeren deze structuur geslaagd?
- Hoe hadden zij dit als auteur/als vormgever anders ingevuld? Vb: via duidelijke afbakening in aparte hoofdstukjes, ander lettertype, terugkerend tekenje of tekeningetje.

Het politieverhoor zorgt wel voor een spanningsboog die mooi aangehouden blijft tot het einde: er is iets ernstig gebeurd, wat weten we niet. “Alleen dat beeld op mijn netvlies, altijd dat beeld.” is een regelmatig herhaald citaat.

Het boek heeft een open einde, er blijven veel vragen onopgelost: deed Sune een zelfmoordpoging of was het een ongeluk, blijft hij leven?

Tips voor gesprek:

- Wat denken de jongeren hierover? Hoe zou het verhaal kunnen verdergaan?
- Literaire werken hebben dikwijls een open einde. Vinden de juryleden dit een meerwaarde voor een boek, of moet alles opgelost zijn in een gelukkig einde?

Stijl

Het boek is geschreven in een heldere, vlotte stijl, met korte zinnen die het lezen vergemakkelijken. Hier en daar is de stijl poëtisch met gebruik van originele metaforen vb. “gedachten als pakijns”, en personificaties (beeldspraak waar aan levenloze dingen menselijke eigenschappen worden toegekend: vb. “als de bergen huilen”, “de angst die niet meer kon bijbenen en uitgeteld ligt”).

- Kunnen de juryleden nog meer voorbeelden vinden?

Vormgeving

Eenvoudige vormgeving zonder illustraties. 18 genummerde hoofdstukjes zonder titel. Tussen de alinea's zijn pijltjes geplaatst.

De cover is een foto, moet waarschijnlijk verwijzen naar Sune.

Tips voor gesprek:

- Welke betekenis zouden de pijltjes kunnen hebben?

Laat de cover even inwerken en koppel hieraan een korte schrijfo opdracht: laat de juryleden het begin van een verhaal schetsen vertrekkende van de volgende vragen:

- Wie is de jongen op de foto?
- Welke emotie straalt hij uit?
- Hij lijkt te glimlachen, waarom, naar wie?
- Of is hij misschien verrast door iets?
- Wat is zijn achtergrond?
- Waar woont hij?

Nadien kunnen de resultaten vergeleken worden. Verrassend?

Ook de taak van de vormgever kan belicht worden: bekijk de lettertypes, de pagina-nummering, de kleuren van de cover en wijs de jongeren op deze belangrijke bijdrage in het uitgeven van een boek. Eventueel kan dit boek vergeleken worden met een aantal boeken met overtuigende vormgeving: Daan en Nadia / Esther Walraven (Vangoor, 2016), Hoe Tortot zijn vissenhart verloor / Benny Lindelauf (Querido, 2016), Naar de top / Dan Gemeinhart (Lemniscaat, 2015). De covers van deze boeken vind je in bijlage. Niet alleen de covers maar ook de verdere vormgeving is interessant: In ‘Daan en Nadia’: de wisseling van zwart naar witte pagina's en omgekeerd, in ‘Naar de top’: de pijl als gletsjerspleet die een belangrijke rol speelt, in ‘Hoe Tortot zijn vissenhart verloor’: de vele tekeningen.

Genre

Als de bergen huilen is een psychologische jeugdroman over 2 jongeren die zich staande moeten houden in een moeilijke wereld. Gerda Van Erkel: "Ik kan me nog levendig herinneren wat er in pubers omgaat. Ik heb enorm veel bewondering voor de moed waarmee ze hun weg zoeken in het leven, hoe ze hun evenwicht zoeken tussen 'iemand zijn' en 'erbij horen', hoe ze worstelen met thema's als vrijheid en eigen verantwoordelijkheid, keuzes maken, eenzaamheid en relaties aangaan".

Tips voor gesprek:

- Herkennen de juryleden zichzelf in deze stelling?
- Vinden ze hier iets van terug in het boek? (Je kan zeggen dat vooral Borr worstelt met de vraag: wat kies ik: de vriendschap met de Nederlandse meisjes -erbij horen- zijn eigen weg gaan- zijn vriendschap met de vreemde Sune.)

Titel

De titel van het boek *Als de bergen huilen* verwijst zowel naar Borr als naar Sune.

- Borr is als een versteende berg vol verdriet: omwille van Helga, de scheiding van zijn ouders, zijn gevoel van mislukking. "Ik huil en het is alsof de aarde beeft, en alle versteende aardlagen verdriet van de voorbije maanden komen los en breken door mijn ogen naar buiten...(p.242).
- Sune is als een berg, hij staat er, het moet, hij is trouw, van buiten hard, van binnen onderhevig aan erosie. "Een man met moed. Zoals het moet." (p.296). Maar ook: "Hij huult. De tranen bijten en branden in zijn ogen. Niemand wil hem. Hij is een blok aan het been van iedereen" (p.232).

2. AAN DE SLAG

Autisme

Gerda Van Erkel heeft zich als psychotherapeute goed kunnen inleven in het personage van Sune, zijn eenvoudige wereldblik is treffend weergegeven.

Tips voor verwerking:

- Probeer Sune te schetsen met een aantal trefwoorden: eenzaam, onveilig, gepest worden, eenvoudige logica: als ik geld verdien, kan ik trouwen, zich vastklampend aan de enkele personen die hij vertrouwt: Saimi en Borr, veeleisend in zijn vriendschap met Borr, een alter-ego zoekend in de natuur: de woerd, de houtsnip.
- Kennen ze zelf nog iemand met autisme, herkennen ze Sune hierin?
- Een goed aanknopingspunt voor gesprek kan de film BenX zijn, gebaseerd op het boek: Niets was alles wat hij zei/ Nic Balthazar (Averbode, 2007). Heeft iemand de film gezien? Zijn Ben en Sune vergelijkbaar? Beiden voelen zich onveilig in de wereld: Ben zoekt soelaas in de virtuele wereld van het internet, Sune voert gesprekken met een woerd. Beiden worden gepest. Beiden vinden troost bij één iemand, Ben bij Barbie, Sune bij Borr. Beiden voelen zich overbodig en zien zelfmoord als enige uitweg. En toch laten de 2 auteurs ruimte voor hoop op het einde van hun verhaal.
- Een creatieve opdracht: probeer de eenzaamheid van Sune te vatten in een tekening (vb. opgesloten in een zeepbel), of een gedicht, misschien een lied, welk instrument past hierbij? Misschien kan je een passende foto vinden in de krant, in een tijdschrift, op het internet.

Vriendschap

Vooraf de vriendschap tussen Sune en Borr staat centraal in het verhaal. Borr zoekt Sune op, deels uit verveling, maar ook omdat hij gefascineerd is door Sune, waarom weet hij niet.

- "Opnieuw voelde ik de bizarre aantrekkingskracht die de jongen op me had, ik schaam me om het te zeggen." (p.62)

Sune die Borr volledig vertrouwt en veeleisend is in zijn vriendschap.

- "Het heeft strijd gekost, maar uiteindelijk heeft de jongen beslist om de vreemde, die nu geen vreemde meer is, te vertrouwen." (p.77)
- "Alleen een bloedverband maakt een belofte onverbreeklijk." (p.99)

Tips voor verwerking:

Over vriendschap kan misschien gefilosofeerd worden, uitgaande van volgende vragen/stellingen:

- Hoe ontstaat vriendschap, is het een vonk die overgaat?
- Is er een verschil tussen vriendelijkheid en vriendschap? Zelfs Sune begreep dat er een verschil is.
- Heb je vrienden nodig? Een grote vriendenkring of beter één enkele hartsvriend?

- Wat met virtuele vriendschappen?
- Verraad in de vriendschap speelt ook hier een belangrijke rol: vooral Sune ervaart de vriendschap tussen Borr en Tonke als verraad. Terecht? Of gaat Sune te ver hierin?

Schuld

Borr voelt zich schuldig aan het mislukken van zijn relatie met Helga.

- “Had ik haar te weinig aandacht gegeven? Was ik dan voor iedereen een waardeloze vriend?” (p.230).

Hij voelt zich ook schuldig aan het ‘ongeval/zelfmoordpoging’ van Sune.

- “... en dat wil toch zeggen dat ik geen moordenaar ben, als hij dood zou gaan?” (p.242).

Sune voelt zich schuldig aan de dood van zijn moeder, zij overleed immers bij zijn geboorte.

Tips voor gesprek:

- Is het schuldgevoel van Borr terecht, en dat van Sune?
- Wanneer voel je je schuldig? Voelt iedereen zich even schuldig? Hoe ga je er mee om?
- Meer lezen: De duivelmaeker / Bianca Mastenbroek (De vier windstreken, 2016).

Natuur, Scandinavië, water

De natuur kunnen we beschouwen als personage:

- in de openingsscène lezen we de dialoog tussen Sune en de woerd
- het onweer waarin Sune Borr redt van de val van een smalle bergrichel
- de waterval speelt letterlijk en figuurlijk:
 - o Magnus en Annemiek doen een duizelingwekkende sprong vanop de waterval (p.217)
 - o voor Sune: “de waterval zal zijn tranen in de rivier storten en meevoeren naar zee” (p.209).

Tips voor verwerking:

- Situeer dit verhaal in een heel andere setting, welke natuurelementen kunnen spanning brengen? (een stad vb in: Honderd uur nacht / Anna Woltz (Querido, 2014): New York, storm, een Afrikaans land met woestijn, zandstorm, droogte,...)

MEER LEZEN

- rond autisme:
 - o Een lege brug / Dirk Bracke (Davidsfonds Infodok)
 - o Het wonderbaarlijke voorval met de hond in de nacht / Mark Haddon (De Fontein, 2003)
 - o Het geheim van de ruimtelift. Stripverhaal / Erik Thijs (EPO, 2008)
- over een moeilijke vriendschap, enkele klassiekers:
 - o Oeroeg / Hella S. Haasse (Querido, 2014), over de vriendschap tussen een plantersjongen en de zoon van een inlander, in Indonesië
 - o Huckleberry Finn / Mark Twain (Atlas Contact), over de vriendschap tussen een jongen en een slaaf

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op ‘Welke boeken moet ik lezen’ en dan op de groep en het boek in kwestie.